

Hesteavlsforeningernes Organisation og Virkemaade.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab den 22. Marts 1905
af Statskonsulent *J. Jensen*.

Jeg maa forudskikke den Bemærkning, at jeg under »Organisation« indbefatter Oprettelse og under »Virke-
maade« Virksomhed.

Den første Hesteavlsforening, der, mig bekendt, er oprettet her i Landet, er »Foreningen til Hesteavlens Fremme paa Bornholm«, der er fra 31. Maj 1879. Dens Formaal var Indkøb af Hingste af Frederiksborg-Racen og Udpegning af Hopper (Kaaring) til disse. Indtægten bestod i et Indskud af 10 Kr. Foreningen har ejet og ejer stadig Hingste, indkøbte paa Sjælland, og den har derigennem og gennem den Interesse for Hesteavlen, den har fremkaldt og vedligeholdt, væsentlig bidraget til Sagens Fremme. Foreningens Love ere korte og simple, men de have vist sig formaalstjenlige.

1886 oprettedes der en »Forening til Hesteavlens Fremme i Lundby m. oml. Sogne« i Præstø Amt, nærmest paa Initiativ af Konsulent Edvard Hansen, Sner-tingegaard. Dens Opgave var hovedsagelig Anskaffelse af gode Hingste og Hopper af Frederiksborg-Racen, og den har virket meget heldigt i den Retning, idet der købtes Hingsten Pegasus og nogle Hamleth-Hopper, hvilke i Forening have bidraget væsentligt til den store Fremgang i Frederiksborghesteavlen i Præstø Amt, og det uagtet, at Foreningens Love vare saa lidt udarbejdede.

Men det var dog ikke fra nogen af disse, at Ideen kom til de senere fremblomstrende Foreninger, lige saa lidt som deres Love benyttedes som Forbillede. Den første Spire til Hesteavlforeningerne i Jylland maa tilskrives det under »Foreningen af jyske Landboforeninger« i 1881 oprettede Udvalg for Husdyravl og Husdyrbrug, i hvilket bl. a. saadanne Mænd som Etatsraad Mourier-Petersen, Inspektør Buus og Godsejer Harald Branth samt Landhusholdningsselskabets Konsulent, Jessen, fik Sæde. Der var paa dette Tidspunkt med de begyndende faldende Konjunkturer i Landbruget kommen stærkt Liv og Røre i Husdyrspørgsmaal. Man indsaa, at det var gennem Husdyrene, at Indtægten skulde komme, og at der maatte gøres noget alvorligt i Sagens Interesse. Der var Grøde i Luften. Og det var Mænd, der stod for Styret, som vilde og kunde noget. Samtidig gærede det andet Steds, det var navnlig Foreningsvirksomheden, som var ved at bryde igennem.

Efter Jessens Død i 1885 kom jeg, der den Gang havde arbejdet i adskillige Aar med Undersøgelser af Hestebestanden og Grundlæggelsen af Stambogsførelsen for jyske Heste, som Landhusholdningsselskabets Konsulent ind i bemeldte Udvalg, og jeg blev straks taget i Arbejde. Nogen Tid i Forvejen havde Forpagter Friis, Lindersvold, faaet oprettet den første Kvægavlforening, og jeg fik saa den Ide at lave noget lignende for Hestene. Tanken vandt Udvalgets Bifald, og jeg fik Anmodning om at gøre et Udkast til Love for Hesteavlforeninger. Det blev Friis' Kvægavlforeningslove og ikke Loven for Bornholms Hesteavlforening, der blev Grundlaget for mit Lovudkast (hvilket jeg drøftede bl. a. med Folkethingsmand Niels Jensen, Toustrup), som blev godkendt med enkelte Ændringer. Paa dette Tidspunkt var der imidlertid ikke Klarhed over, hvordan Sagen bedst skulde gribes an, enten gennem Oprettelsen af én stor, hele Jylland omfattende Forening, hvilket Etatsraad Mourier-Petersen, der nærmest var Hestemanden indenfor Husdyr-Udvalget, holdt paa, eller gennem mindre Foreninger, og da der

ikke opnaaedes Enighed mellem ham og mig i dette Hovedspørgsmaal, vedtog Udvalget at lade begge Opfattelser forsøge sig i Praksis, saa vilde det snart blive afgjort, hvad der passede os bedst. Til Realisation af min Plan valgte jeg Egnen Vest for Aarhus, hvor jeg fandt Forholdene bedst egnede til at gøre Forsøget. Paa et Møde den 7. Februar 1887 i Høver Kro fremsatte jeg for en stor Forsamling mit Forslag til Oprettelse af en Hestavlforening og forelagde det godkendte Udkast til Love for en saadan. Paa dette Tidspunkt var der i denne Egn, hvor der virkede 3 Hingste-Matadorer, Gl. Valdemar, Elkjær og Esbjerg, ingen Trang til Hingste, og Hingsteindkøb stod derfor heller ikke i første Række.

Formaalet var:

- 1) Kaaring af Hingste og Hopper.
- 2) Indkøb af Hoppemateriale.
- 3) Anskaffelse af Hingste, for saa vidt der blev Trang til saadanne indenfor Foreningens Omraade.

Medlemmerne skulde betale et aarligt Medlemsbidrag og forpligte sig til altid at have en kaaret Hoppe eller i det mindste en Plag, der kunde ventes at blive en kaaret Hoppe. De kaarede Hopper maatte kun bedækkes af kaarede Hingste. Kaaring saavel af Hopper som Hingste skulde hvert Aar foregaa inden Bedækningstiden, og Valget af Hingst til Bedækning af Hoppen træffes ved Kaaringsudvalgets Medvirkning. Dette skulde bestaa af et af »Foreningen af jyske Landboforeninger«s Husdyrudvalg valgt »fast« Kaaringsmedlem og to Medlemmer, valgte af Foreningen selv.

De kaarede Hopper maatte ikke afhændes uden Bestyrelsens Samtykke, og til det lovende Afkom forbeholdt Foreningen sig Forkøbsret. Hver Sommer afholdtes der Syn over Patteføllene, faldne paa de kaarede Hopper.

Tanken var af de mange smaa Hoppehold gennem frivilligt Samarbejde at skabe et Stutteri under en sagkyndig Ledelse. Den pekuniære Side

af Sagen søgtes løst ved, at Medlemmerne vare solidariske for optagne Laan.

Det forundrer En noget, at dette meget ideelle Forslag ikke mødte Modstand; kun Solidariteten trykkede man sig stærkt ved, uagtet den var stærkt begrænset. Ved den Tid var man endnu ikke med paa Andelsspørgsmaalet. Efter at Forslaget havde været undergivet en Behandling i et Udvalg, blev den første jydsk Hesteavlforening, der kaldtes »Jyden«, oprettet den 26. Februar 1887, og det blev en Mærkedag i den jydsk Hesteavlshistorie, da »Jyden« blev Forbilledet for og gav Stødet til Dannelsen af de talrige Foreninger, der nu findes i Landet.

Straks efter Oprettelsen afholdtes den første Kaaring, og den vakte Opsigt og blev nærmest en Sukces. Hingste og Hopper kaaredes fra 3 Aars Alderen, og det betyder et Vendepunkt i hele Opfattelsen af, hvad der regnedes for et Avlsdyr, thi hidtil vare kun de fuldvoksne Heste officielt anerkendte som værdige og tjenlige til Avlsbrug. Hoppekaaringen drog en hel Del Hopper frem for Dagslyset til almindelig Beskuelse og Kritik, og af dem viste nogle sig bedre og andre ringere, end Ejerne mente. For saa vidt fremkaldte den en lille Revolution indenfor Hesteverdenen, som der derefter mødte en Mængde ny Hopper ved næste Dyrskue, ligesom der forsvandt en hel Del Udskud, som Ejerne kritikløst havde gaaet og forelsket sig i. Men det blev ved denne Kaaring klart, at der var stor Trang til godt Hoppemateriale, og den første Kaaring i »Jyden« gav derfor Stødet til Indkøb for Foreningens Regning af en Del gode Hoppeplage, der solgtes ved Auktion til Medlemmerne. Paa den Tid var det muligt at købe til beskedne Priser. Af Hingste var der nok indenfor Foreningens Omraade, saa Indkøb af en Foreningshingst foreløbig stilledes i Bero.

Den 16. Marts s. A. forelagde Etatsr. Mourier-Petersen i Aalborg sit Forslag til en »Stutteriforening«, omfattende hele Jylland. Der indtegnedes ca. 50 Medlemmer, hvilket Tal senere fordobledes; men Foreningen traadte aldrig i

Virksomhed. Dens Opgave var Kaaring af Hopper, der skulde bedækkes ved de bedste Hingste og Afkommet godt opdrættes, alt under Husdyrudvalgets Ledelse.

Men samtidig med, at dette Arbejde udførtes, var der en ny Husdyrlov under Opsejling. Den bestaaende Lov fra 1880 fyldestgjorde ikke længere Tidens Krav. Der var navnlig to nye Ting, som paakrævedes, nemlig Præmiering af gamle Tyre ved Statsskuer og Statstilskud i anden Form end Præmier. Det var sikkert først Formanden for Friisenborg-Faurskov Birks Landboforening, Godsinspektør Tilemann, Hammel, der offentlig fremsatte den Tanke, at der skulde ydes direkte Tilskud fra Statens Side bl. a. til Anskaffelse af Avlsdyr ved Foreninger, og Resultatet blev, at der i Husdyrloven af 1. April 1887 indsattes den Bestemmelse, at Staten gav 50,000 Kr. til »andre Formaal« end Præmiering i Tilskud af samme Størrelse, som Foreningerne selv ydede, til Foranstaltninger, der bleve ansete for anbefalelsesværdige af en Landboforenings Bestyrelse. Herunder kom Tilskud til Anskaffelse af Hingste og til Forauktionering af Hopper, Plage og Føl blandt Medlemmerne.

Efter Lovens Bogstav kunde der altsaa faas indtil Halvdelen af den Sum, som en Hingst kostede; men da denne Fremgangsmaade let kunde afføde Misbrug, blev Tilskudet ad administrativ Vej fordelt paa 10 Aar.

Dette Statstilskud til Anskaffelse af Foreningshingste blev en mægtig Løftestang for hele Avlsforeningsinstitutionen. Det var noget haandgribeligt, som Folk kunde forstaa, og det blev et udmærket Agitationsmiddel for Oprettelsen af Hesteavlsforeninger, hvorved det fik sin største Betydning, ligesom det bidrog til, at Hingsteprisen steg saa stærkt. Men samtidig gjorde det den Virkning, at Hesteavlsforeningerne faktisk bleve til Hingste-Andelselskaber.

Aaret 1887 gik ud med den ene jydsk Forening; men da Bedækningstiden 1888 stod for Døren, tog Sagen Fart, og der oprettedes i Løbet af kort Tid flere For-

eninger, der næsten alle havde det Formaal alene ved Hjælp af Laan at anskaffe en god Hingst, til hvilken der saa skulde søges Statstilskud. Allerede en af de første Foreninger, »Kronjyden« i Randers Amt, forandrede sine Love derhen, at Hoppekaaringen ikke blev et nødvendigt Led i Maskineriet, men nærmest et Paahæng, et Slags Dyrskue, ligesom Hingstekaaringen ogsaa kom i Rang hermed, idet Foreningens Medlemmer næsten uden Undtagelse benyttede Foreningshingsten. I »Jyden« var Hoppekaaringen en nødvendig Handling, da Ejeren af en kasseret Hoppe i H. t. Loven var forpligtet til at anskaffe en anden, der kunde godkendes i Stedet, ligesom Paringsvalget bestemtes ved Kaaringen; i »Kronjyden« og de Foreninger, der tage dens Love til Forbillede, benyttede man Foreningshingsten, selv om den ikke kunde blive kaaret, og Ejeren forpligtedes ikke til at anskaffe nogen bedre Hoppe i Stedet for en kasseret.

Principet var altsaa i Virkeligheden brudt m. H. t. »Stutteriet fordelt paa mange Hænder«; men der oprettedes dog efter »Jyden«s Forbillede en Del, i Reglen større Foreninger, der toge Sigte paa de andre Formaal som Kaaring saavel af Hingste som Hopper, Stambogførelse, Indkøb af Avlsmateriale og Præmiering af Hoppeplage, medens Hingsteindkøbet overlodes til mindre Aktieselskaber.

Af saadanne større Foreninger dannedes der »Fremad« paa Fyen, stiftet den 29. April 1889, en for Hjørring Amt og flere paa Sjælland, en for hvert Amt. De almindelige jydskke Foreninger, hvoraf der opstod mange i de nærmeste Aar, omfattede derimod nærmest et Herred og havde som Regel 50—100 Medlemmer med mindst lige saa mange Hopper til Bedækning af Hingsten.

I nogle Aar var der saaledes to Slags Foreninger, foruden Aktieselskaberne, der konkurrerede om Magtstillingen, og der herskede i Virkeligheden nogen Uklarhed om, hvorhen Fremtiden bar, men lidt efter lidt toge de statsunderstøttede Hingste-Foreninger Magten fra de

mere ideelt anlagte Foretagender, der ikke arbejdede billigt, og hvis Nytte man ikke direkte kunde udmaale.

I Finansaaret 1887/88	var der	7	Foreninger	med	2,020	Kr. Statstilskud.
—	1888/89	—	19	—	3,825	- —
—	1889/90	—	39	—	8,805	- —
—	1890/91	—	55	—	12,070	- —
—	1891/92	—	83	—	20,941	- —

Det var fornemlig i Jylland, hvor der ikke fra oven blev grebet ind i Organisationen af Hesteavlforeningerne, at de smaa Foreninger, dannede om en Hingst, myldrede frem, og da der var saa gode Forbilleder for Sammenslutning i Landboforeningernes Fællesledelser, opstod ganske naturligt den Tanke, at faa en Samvirksomhed i Stand mellem de i Jylland værende Hesteavlforeninger, der arbejdede efter nogenlunde samme Love. Jeg husker ikke, om det var Folkethingsmand Jensen-Toustrup eller mig, der var det første Ophav til Sammenslutningstanken, men i Forening fik vi afholdt et forberedende Møde i Randers den 9. Marts 1888 om Sagen, og »Samvirkende jyske Hesteavlforeninger« oprettedes den 13. April 1889 i Aarhus med 13 Medlemmer.

1890	var Tallet steget til	20
1891	—	33
1892	—	53
1893	—	75
1894	—	85
1895	—	88
1896	—	91
1897	—	92
1898	—	104
1899	—	118
1900	—	128
1901	—	140
1902	—	139
1903	—	153
1904	—	151

med ca. 14,000 Medlemmer.

Antallet af Foreninger i Jylland var samtidig:

1887	1
1888	14
1889	30
1890	49
1891	68
1892	79
1893	98
1894	107

I Aarenes Løb er Antallet af Foreninger under Samvirkensheden stegen forholdsvis stærkt, saa at for Tiden næsten alle ere Medlemmer deraf.

Ere Lovene for Hesteavlsforeningerne omfattende, saa ere de til Gengæld korte og simple for »Samvirkende jydsk Hesteavlsforeninger«, og det kan noteres som en glædelig Kendsgerning, at der arbejdes meget billigt, saa at Maskineriet langt fra sluger alle Indtægterne. De enkelte Hesteavlsforeninger betale aarlig 5 pCt. af deres Medlemskontingent, dog ikke under 15 Kr. Aarsbidraget er steget fra 300 Kr. til ca. 2,200 Kr. i de forløbne Aar. Samvirkensheden »sorterer under« »Foreningen af jydsk Landboforeninger«, men staar dog ret frit, og Pengesagerne ere denne Forening uvedkommende. Formændene for de enkelte Hesteavlsforeninger danne et Repræsentantskab, der holder et aarligt Møde (Generalforsamling). Denne vælger af sin Midte til Bestyrelse en Formand eller Ordfører og en Kasserer og Sekretær; men desuden er »Foreningen af jydsk Landboforeninger«s »faste« Kaaringsmedlem (Statskonsulenten, der tillige er Statens Tilsynshavende) født Medlem af Bestyrelsen, hvis Formand til Gengæld er født Medlem af »Foreningen af jydsk Landboforeninger«s Husdyrudvalg. Folkethingsmand N. Jensen, Toustrup, og Dyrlæge L. Nielsen, Aarhus, der beklæde disse Stillinger, ere hvert Aar genvalgte med Akklamation siden Foreningernes Oprettelse. Denne Institution, der jo med Rette kan anses for en Repræsentation for Jyllands Hesteopdrætttere, har efterhaanden erhvervet sig en ret betydningsfuld og berettiget Magtstil-

ling og indtager paa en Maade en ledende Stilling indenfor den jydsk Hesteavl, hvor Selvstyret har vundet Hævd.

Af betydningsfuldere Sager, som »Samvirkende jydsk Hesteavlsforeninger« have udført eller givet Stødet til at faa udførte, maa først nævnes Fælles-Hingstekaa- ringerne, af hvilke den første af Hensigtsmæssigheds- aarsager foranstaltedes af »Randers Amts Husholdnings- selskab« i Forbindelse med Hesteavlsforeningerne om Randers i 1889. Efterhaanden ere disse Hingstekaa- ringe, der foregaa inden Bedækningstiden og fornemlig omfatte 3- og 4-aarige Hingste, bleven en Magt ved Siden af Dyr- og Hingsteskueinstitutionen, ligesom de ere bleve- ne til Hingstemarkedet. Men det betydningsfuldeste ved Oprettelsen af disse er dog muligvis, at de betød et Brud med hele det gamle Dyrskuesystem, der kun stemplede de fuldvoksne og ældre Dyr som lødige Avlsdyr. Hingste- kaaringerne indenfor de enkelte Hesteavlsforeninger ere nu afløste af Fælleskaaringe, der ledes af Statens Til- synshavende med Hesteavlsforeningerne, Statskonsulenten, der, som nævnt, tillige er det af »Foreningen af jydsk Landboforeninger« valgte Kaaringsmedlem.

I nært Forhold til Kaaringen af de unge Hingste staa Samvirksomhedens Arbejde for de unge Hopper, for hvilke der hidtil var gjort grumme lidt. Allerede ved »Foreningen af jydsk Landboforeninger«s store Fællesskue i Aarhus 1890 foranstaltede »Samv. j. Heste- avlsforeninger« som Appendiks en Udstilling af 2- og 3- aarige Hopper, og disse Plageskuer fortsattes paa for- skellige Pladser i 3 Aar, indtil »Foreningen af jydsk Landboforeninger« optog Ideen og foranstaltede Ungskuer for 2- og 3-aarige Hingste- og Hoppeplage.

1889 indgav »Samvirkende Hesteavlsforeninger« et Andragende til Statsdyrskuekommissionen om at ophøre med Præmiering af Hingste til »Ride- og lettere Træk- brug«, og antagelig bidrog det til, at den hidtidige Stats- støtte til denne døende Udskudsklasse ophørte.

Af andre Ting, som Foreningen har bidraget til at

fremme, skal anføres Præmiering for god Mønstring af Heste, hvilket førte til Ansættelse af en Vandrelærer i Mønstring. Desuden maa nævnes Udstillingen af Heste i Malmø 1896, der var N. Jensens Idé, og senere Undersøgelse af de bedste Hoppeslægter indenfor Racen og Udgivelse af en Beretning derom af Aug. Kjær, et meget betydningsfuldt Arbejde. Foreningen raader over ca. 1,000 Kr. aarlig til forskellige Formaal vedrørende den jyske Hesteavl, og Beløbet er hidtil bleven anvendt med Fornuft.

Efter det jyske Forbillede er der oprettet Samvirksomhed mellem Hesteavlsforeninger, der arbejde i svær Retning, paa Fyen i 1893 og paa Sjælland 1902.

Naar Hesteavlsforeningerne have haft saa glimrende Fremgang, og Fællesledelsen har vundet saa almen Anerkendelse, skyldes det ikke alene den gode Sag og et godt udført Arbejde indenfor Foreningerne, men for en meget væsentlig Del Lovgivningsmagten.

Husdyrloven af 1887 gav, som anført, Sagen Vind i Sejlene, og Tillæget til Loven af 14. April 1893, der forøgede Statstilskudet til Hingste til 40,000 Kr. aarlig, gav Disciplin i Rækkerne og gennemførte Overgangen til de smaa Foreninger. Tilskudet blev herefter alene ydet for et bestemt Handyr og fastsattes til indtil Halvdelen af Hingstens godkendte Værdi, dog ikke over 4,000 Kr., der udbetaltes i Løbet af 8 Aar. Hoppekaaringerne bleve obligatoriske, medens Hingstekaaringerne ikke kom ind under Loven.

Foreningernes Love skulde godkendes af Ministeren, og denne forbeholdt sig Ret til at udnævne et fast Kaaeringsmedlem. Tilskud til Indkøb af Hopper og Præmiering af Plage bortfaldt. Tillige indskærpede Loven Ønskeligheden af Indordning under Fællesledelsen. Loven slog saaledes i Virkeligheden alle de virkelige Hesteavlsforeninger ihjel og fastslog officielt Navnet »Hingsteholdsforeninger«, som dog aldrig naaede at faa Borgerret; man bevarede i det mindste Navnet.

Men faktisk stode vi med Hingste-Andelsselskaber,

kun med et løst Paahæng af en aarlig Hoppekaaring, som intet betød, og som Folk følte som en Gêne. Den første Kaaring af en Hoppe interesserer Folk i høj Grad og har i Virkeligheden som et Supplement til Dyrskuerne virket i høj Grad vækkende og bidraget til Hoppebestandens Forbedring; men den senere Kaaring af det samme Dyr, efter at Grundlaget, hvorpaa den er bygget, er taget bort, var det vanskeligt at gøre Folk begribelig som værende til Nytte. Den opfattedes som en Byrde og vedligeholdtes nærmest ved Tvang eller mod Betaling, og dette Forhold kunde ikke bestaa i Længden.

Mere og mere blev Anskaffelsen af en Hingst Hovedsagen, og Statstilskudet blev ogsaa snart for lille, idet det i Finansaaret 1898—99 gik ned til 57 pCt. af det i Udsigt stillede Beløb. Allerede i 1899—1900 maatte Summen forøges ogsaa med 10,000 Kr. til 50,000, hvorved der opnaaedes en Stigning til 67 pCt., men alligevel faldt Procenten derefter Aar for Aar med det tiltagende Antal statsunderstøttede Hingste.

I Slutningen af forrige Aarhundrede begyndte man igen alvorligt at tænke paa en ny Husdyrlov, der passede til Tidens Krav, og »Samvirkende jydsk Hesteavlforeninger« tog ogsaa Hesteavlforeningernes Forhold til en eventuel Lov op til Drøftelse, da naturligvis ingen bedre end disse selv følte, hvor Skoen trykkede. Og det viste sig da, at der var Enstemmighed for, at faa den lovbefalede Hoppekaaring strøgen. Dermed var det ingenlunde ment, at den skulde bortfalde, men man antog, at den lige saa godt som Hingstekaaringen kunde trives uden Statens Tvang. Den tvungne Kaaring havde gjort sin Nytte, men kunde nu undværes.

Med Hensyn til Reglerne for Statstilskudet, da foresloges der den Forandring, at det fremtidig fordeltes paa 5 i Stedet for paa 8 Aar; men til Gengæld skulde det gøres afhængigt af, at vedkommende Hingst var præmieret med Penge ved et Statsskue. Man gik ud fra, at der burde stilles rimelige Fordringer til Kvaliteten af de Hingste, Staten ydede Hjælp til, ligesom man fandt, at

Statstilskudet af Halvdelen af Købesummen, hvilket oprindelig var beregnet til at skulle udbetales straks, burde falde i Løbet af saa kort en Tid, som praktisk var gørligt (5 Aar). Husdyrloven af 22. Maj 1902 godkendte disse Forslag.

Antallet af statsunderstøttede Hesteavlsforeninger var i Finansaaret 1903—04 225 med 19,000 Medlemmer og ca. 300 Hingste, nemlig:

Paa Sjælland	44,	hvoraf 29 med lette Hingste.
— Bornholm	3,	— 2 — — —
— Maribo Amt.....	13,	— 3 — — —
— Fyen	24,	— 1 — — —

Ialt... 84, hvoraf 32 med lette Hingste.

I Jylland:

Vejle	Amt	15
Aarhus	—	17
Randers	—	18
Aalborg	—	22
Hjørring	—	17
Thisted	—	13
Viborg	—	17
Ringkøbing	—	13
Ribe	—	9

141*) (alle svære)

med ca. 220 Hingste og 14,000 Medlemmer.

Statstilskudets samlede Beløb, der nu ikke mere er fastslaaet ved Lov, udgjorde ca. 100,000 Kr.

Det er utvivlsomt, at Statstilskudet har været væsentlig bestemmende for Hingsteprisen, fra Begyndelsen ligefrem direkte, idet det foranledigede Oprettelse af Hesteavlsforeninger; men senere har det spillet en mere underordnet Rolle og har næppe gjort stort fra eller til i Foreningernes Økonomi.

*) Naar Antallet her er noget mindre end de i »Samvirkende jyske Hesteavlsforeninger« værende Foreninger, skyldes det, at ikke alle i det paagældende Aar have haft statsunderstøttede Hingste.

Naar en Hingst i Slutningen af 90'erne kostede 12,000 Kr., hvorefter Statstilskudet var beregnet til 4,000 Kr., fordelt paa 8 Aar eller 500 Kr. aarlig, og der deraf kun blev udbetalt ca. 60 pCt. eller 300 Kr., saa forstaar man, at Sagen ikke havde stor pekuniær Betydning, men selv nu, da der kan faas 800 Kr., betyder det lidt lige overfor en Købesum af 15—25,000 Kr.

Naar Hingsteprisen har været saa stærkt stigende — fra 8,500 Kr. Maksimum i 1888 til det tredobbelte i 1904 — skyldes det i Hovedsagen den Vækkelse, som Foreningslivet har fremkaldt. Opdrætterne ere blevne klare over, at det bedste er det billigste, selv om det er dyrt, og derfor ville alle have det bedste, lige meget hvad det koster; men Ulykken er, at der kun produceres et yderst begrænset Antal virkelig gode Hingste, hvorfor der bliver et vildt Kapløb efter disse, hvorved Prisen stiger uforholdsmæssigt. Tilmed sker der den store Fejl, at mange betale 1ste Kl. Priser for 2den eller 3die Kl. Varer.

Gennemsnitsprisen for jyske Hingste var i 1890				ca. 5,000 Kr.
—	—	—	—	1892—93 - 6,200 —
—	—	—	—	1894—95 - 6,400 —
—	—	—	—	1898—99 - 6,687 —
—	—	—	—	1901—02 - 7,078 —
—	—	—	—	1903—04 - 7,700 —

De første Aar var det alene Købesummen, senere derimod denne plus betalte Vilkaarspenge. Prisen er altsaa stegen ca. 50 pCt. Men hertil maa rigtignok bemærkes, at Kvaliteten ogsaa er stegen ikke ubetydeligt.

I nøje Overensstemmelse med Købesummen følger Bedækningsprisen, idet det jo er denne, der i Hovedsagen skal dække Udgifterne. Den var tidligere ved Foreningshingstene 12—20, sjældent 30 Kroner, nu er den for de bedre oppe paa 50 Kr. for Medlemmers og indtil 3—400 Kr. for Ikke-Medlemmers Hopper; men samtidig er Prisen for den ordinære Handelsvare ikke stegen væsentlig, saa Prisstigningen betyder et Tab for alle, der ikke ere saa heldige at faa Avlsdyr.

En ret vigtig Sag i Hesteavlsforeningernes Økonomi er Foderpengene for Hingstene. De variere ret stærkt i de forskellige Amter og Landsdele, foruden naturligvis efter Hingstens Søgning. Gennemsnitsprisen stiller sig saaledes: Hjørring og Aalborg Amter ca. 450 Kr., Randers Amt ca. 500 Kr., Viborg Amt ca. 600 Kr. (Salling 750 Kr.), Thisted Amt ca. 700 Kr., Ringkøbing Amt ca. 600 Kr., Ribe Amt 675 Kr., Vejle Amt 525 Kr., Aarhus Amt 635 Kr. Det er ret paafaldende, hvor meget dyrere det er i Vest- end Østjylland. Vestjyderne vise sig her, som altid, som de bedste Forretningsfolk, der ville have noget for deres Ulejlighed. Paa Øerne synes Hingstehold mere at betragtes som Sport, idet Prisen er saa lav, at den ikke kan dække Udgifterne, ja, man ser ikke sjældent, at Foderlønnen gaar ned til 250 Kr.

Efter at Hesteavlsforeningsinstitutionen har staaet sin Prøve og man kan overse hele Udviklingen og bedømme Virksomheden, er det naturligt at give en samlet Oversigt derover og veje Fordelene og Ulemperne derved mod hverandre. I Tidens Løb har man maattet slaa en Del af paa de ideelle Fordringer, saa at de nuværende Hesteavlsforeninger næppe længere helt svare til Navnet; men Organisationen har antaget faste Former, og den er i Virkeligheden havnet i Andelsvirksomheden. Som Hingste-Andelselskaber, understøttede af Staten, synes Indretningen imidlertid baade livskraftig og levedygtig.

Som direkte Udbytte af Hesteavlsforeningerne i de forløbne Aar maa i første Række nævnes, at der er bleven spredt gode eller brugbare Hingste over hele Landet, saa enhver Opdrætter har Adgang til en saadan. Foreningerne købe jo næsten uden Undtagelse alle de bedste Hingste af hver Aargang. Derved spredes ogsaa det bedste Blod ud over Landet, saaledes at der bliver Tale om virkelig Raceavl.

Tidligere beholdt hver Egn sit, hvorved der kunde være Overflod paa gode Hingste et Sted og Mangel et andet, og derved blev der en betydelig Forskel ikke alene m. H. t. Godhed, men ogsaa til Type i de forskellige Egne. Nu kunne Folk med Penge og Forstand købe det bedste til de daarligste Pladser og herved udjævnes Forskellen. Randers-Eggen, der tidligere ragede saa højt op, kan saaledes næppe nok klare sig for Horsens-Eggen, hvor man har været heldig med Hingsteindkøb.

Indirekte have Hesteavlsforeningerne til Dels gennem Kaaringerne fremkaldt en Vækkelse blandt Befolkningen, som ikke kan vurderes for højt. Det er en forbausende Interesse, der næres for Hesteavl i de bedre Hestegne, og det er ikke mindre forbausende med den Dygtighed i Hestebedømmelse og Forstaaelse af Hesteavl, som er udviklet hos mange, især yngre Mænd, i de senere Aar. De stigende Hingstepriser og Bedækningspenge for de bedste Hingste ere talende Beviser herfor. Ligesom Kunstkere søger man og betaler det bedste, medens Fuskere vurdere det hele omtrent lige højt. Men det skal villigt indrømmes, at den svimlende Pris rummer en Fare og ogsaa kan betragtes som en af Ulemperne, fremkaldt ved Hesteavlsforeningerne. Folk regne jo ikke Penge, naar de virke i Flok. Som anført foran nedsætter den høje Pris Nettofortjenesten ved Hesteavl. Desuden avler den Spillelyst, Folk spille ligefrem i Hingstelotteriet, og selvfølgelig tabe de fleste, ja, man kan dristigt udtale, at Hingstespekulationen ofte er ved at nærme sig til Humbug; ved ren Drivhuspleje, Overfedning og alle Midler, der staa til Raadighed, præpareres den unge Hingstespire til at tage sig ud, med Præmiering og eventuelt Salg for Øje. For de fleste mislykkes Endemaålet, og de staa tilbage med et Pengetab og en ødelagt Hingst, der ellers kunde være bleven en 1ste Kl. Handelshest. Ved denne Fremgangsmaade mister Landet flere Hundrede af de bedste Vallaker, der vilde have bidraget til at hævde den danske Hests Renommé paa Verdensmarkedet. Men udover dette virker Drivhusplejen næppe;

thi at den skulde ødelægge Racen er næppe andet end ren Theori. Overfodring nedarves næppe, og skulde det være Tilfældet, sker det i saa smaa Portioner, at Virkningen vist ikke vil mærkes i denne Jordperiode. Paa den anden Side kan Drivning betragtes som en Slags Træning og afgive en Maalestok for, hvad der kan bydes en Hingst. »Der skal bred Ryg til at bære gode Dage«, og den Hingst, der kan taale en saadan Opdrætning, leve i Lediggang og Overdaadighed til 20 Aars Alderen eller længere samt bedække 1—200 Hopper aarlig fra Plagealderen, uden nogensinde at fejle noget, maa have en Jernkonstitution. Man kommer til at mindes de gamle Islændere, der nok satte deres nyfødte Drengbørn ud i Sneen en Vinternat igennem; kunde de taale dette, vare de værd at lægge til. Indenfor den jyske Race er der for Tiden to Matadorer, Gl. Munkedal og Gl. Valdemar Engebjerg, der begge have gennemgaaet den omtalte Kur, tilsyneladende uden Mén, idet de endnu virke som 22-aarige. De ere begge Stamfædre til hver sin Hovedgren af »Valdemar-Stammen«, de bedste indenfor Racen. Med saadanne Kraftkarle til Stamfædre er der næppe Fare for Udartning af Racen.

Foredraget ledsagedes af følgende Diskussion:

Hofjægermester Tesdorpf (Ourupgaard): Man har mange Gange hørt den Udtalelse, at de danske Landmænd vare nogle af de bedst stillede i Verden; men det var en Anskuelse, som Taleren ikke delte, idet der er uhyre mange svage Punkter i det danske Landbrug. Paa den anden Side kan det imidlertid ikke nægtes, at Andelstanken, saaledes som den er sat i System herhjemme, er bedre gennemført end noget andet Sted i Verden, og har bidraget til, at de sløje Tider, som begyndte i 80'erne, ere gaaede nogenlunde skaaensomt hen over det danske Landbrug.

Den ærede Foredragsholder udtalte, at Andelstanken, saaledes som den er gennemført for den jyske Hesteavls Vedkommende, har virket befrugtende, vækkende og heldbringende, og Staten har hertil ydet sit Bidrag ved at give Tilskud til Indkøb af Hingste og til Præmier ved Dyrskuerne. Der er imidlertid ved denne som ved enhver anden Sag Skyggesider at se hen til, og det er, at Priserne paa Hingste ere drevne op til en unaturlig Højde. Der er ikke megen Mening i at give 25,000 Kr. i Kontanter for en Hingst og noget lignende i Vilkaar, og det er jo utvivlsomt, at der har været budt noget saadant for enkelte Hingste. Siden Priserne ere gaaede saaledes op, er Udførselen til Udlandet dog ikke saa kolossal, som man skulde vente eller formode; men der er naturligvis en Del Spekulation forbunden dermed, og det kedelige er, at det ikke bringer Penge til Landet. Ganske vist har Spekulationen i Hingste givet et gunstigt Resultat for nogle enkelte, men i det hele og store har denne Virksomhed vistnok kostet en Del mere end de mange Tusinde Kroner, der ere tagne hjem, og som falde paa nogle ganske enkelte dygtige Opdrættere.

Lad det nu være, hvad det være vil, at det er Statstilskudet, der har bidraget noget til, at Priserne ere komne saa højt op, saa er der dog noget andet, som i Jylland i endnu højere Grad har bidraget til Forstaaelsen af Avlen, og det er Stambogføringen. Forstaaelsen af, hvad en god Stamme vil sige, og at al Avl er haabløs og meningsløs, naar man ikke gaar tilbage til Stammen. Indtil den ærede Foredragsholder for 25 à 30 Aar siden begyndte sin velsignelsesrige Virksomhed, laa hele den jyske Hesteavl hen, ganske ins Blaue hinein, men Statskonsulenten forstod da paa en ejendommelig og genial Maade at samle sammen paa det Værk, som nu ligger fremme i mange og tykke Bind, og som har ført til, at Landbefolkningen har lært at se, at det er haabløst at arbejde uden Stambog. I mange Egne har man købt Dyr, som man troede vare gode, men vare det ikke, og det taler for, hvorledes det at arbejde uden at se hen til Stammen er haabløst. Statskonsulenten har utvivlsomt i sit Værk nedlagt et Arbejde, som gennem Tiderne vil sikre ham taknemmelig Anerkendelse

ikke alene hos Jyderne, men hos alle dem, som har den jydsk Hesteavl kær og som ser i den jydsk Hest et Arbejdsindivid, der kan staa Maal med forskellige af Udlandets Heste af Arbejdsracen: den engelske, den belgiske, den franske. For os herhjemme staa den jydsk Hest som den mest rentable.

For det Arbejde, som Statskonsulenten har udført, vilde Taleren sige ham Tak, ligesom han ogsaa vilde takke ham for hans udmærkede Foredrag — ja om Forladelse, det tilkommer nok egentlig Præsidenten og ikke Taleren at udtale en saadan Tak.

Ritmester Schwartz-Nielsen: Jyderne er jo et Folkefærd, som, naar det angaar det økonomiske, ved, hvad det gør, og Taleren vilde derfor spørge, om det kunde paavises, naar de henvende sig med deres Hopper til de kostbareste Hingste og betale de store Penge for Bedækningen, at det kan betale sig ved Salget af Afkommet.

Statskonsulent Jensen: Folk i Jylland ere ret klare over, at der er nogle Hingste, om hvilke der kan være Tale, at der efter dem falde Sønner, der kunne komme til at koste 10—20,000 Kroner; og hvad det øvrige Materiale angaar, da har man paa Fornemmelsen, at det giver intet. Stambogsføringen har efter Talerens Mening belært Folk om, at udenfor enkelte Stammer falder der ikke Hingste af Betydning. Der kan falde Hopper, godt Handelsafkom, men falder der en Hingst udenfor disse enkelte Stammer, kan den ikke sælges til de høje Priser.

Der er jo altid Folk, som ville spille i Lotteriet, og Hestelotteriet; de tænke ikke, at de ved at give 3—400 Kr. for Bedækning, skulle faa en Vallak, som, naar den er 2 Aar gammel, kun kan koste de 3—400 Kr. Nej, naar man køber en Lodseddel, er det jo altid i Haab om at faa en stor Gevinst; kommer den ikke, kan der maaske komme en Hoppe af den Beskaffenhed, at der er Mulighed for dog at have nogen Gevinst i Udsigt. Taleren har nu nok karakteriseret denne Handlemaade som Lotterispil, men der er naturligvis

altid nogen fornuftig Beregning til Stede hos de fleste, der spille i det Lotteri, idet de vide paa en Prik, hvilke Hingste og hvilke Hopper, der kan være Tale om at benytte, naar man vil være saa flot at anvende de 3—400 Kr. paa Bedækning.

Folkethingsmand N. Jensen: Hr. Ritmester Schwartz-Nielsen bemærkede, at Jyderne vare praktiske Folk, og naar de derfor gave saa mange Penge for at faa præsteret et Føl, maatte man spørge, om man ogsaa kunde tænke sig, at det gik godt og betalte sig. Herpaa har den ærede Foredragsholder svaret, og Taleren troede, at Svaret, der var givet, var fuldkommen korrekt. Taleren vilde imidlertid føje til, at det er ikke alene Jyderne, der risikere noget i den Retning, Fynboerne ere ogsaa komne med, og der er jo nogle, som have faaet en stor Gevinst i det Lotteri. Taleren kendte saaledes en Mand, der har en Hingst, som er falden efter Aldrup-Munkedal og en jydsk Hoppe. Den staar paa Fyen og fik paa Skuet i Odense første Præmie som 4-aarig. Her er altsaa et af de Tilfælde, i hvilke det har lønnet sig at give de høje Bedækningspenge; men Taleren skulde indrømme, ligesom den ærede Foredragsholder, at der er mange, der ikke faa Gevinst i det Lotteri. Men alene det, at man er kommen saa vidt, at man vover noget for at faa Gevinst, var for Taleren Vidnesbyrd om, at der er en vaagnende Interesse for at faa vor Hesteavl fremad.

Taleren kunde for sit Vedkommende fuldt ud slutte sig til, hvad den ærede Foredragsholder havde udtalt, baade angaaende Hesteavlsforeningernes Tilblivelse og deres Virkemaade, ligesom han ogsaa i alt væsentligt var enig med ham i den Kritik, som blev udtalt overfor disse Foreninger. De, der have haft med denne Sag at gøre, ere ikke blinde for, at der ogsaa er Skavanker ved den, og en af disse angaar Hopperne indenfor Avlsforeningerne. Man fik ikke Sagen til at gaa saa programmæssig, som man ønskede, idet der ikke blev anskaffet saa mange Hopper, som Forudsætningen egentlig var, at der skulde anskaffes. Det er jo utvivlsomt saaledes, at fra det Øjeblik, man blev klar over, at for at faa et godt Af-

kom er det ikke nok, at man holder til en god Hingst, der skal ogsaa en god Hoppe til, var man inde paa den rette Vej, og naar man, som Hofjægermester Tesdorpf sagde, ikke har Stambøger, har man ikke nogen Garanti for et godt Resultat, selv om man holder til den bedste Hingst, der eksisterer. Der er her et Hul, hvor der endnu er noget at gøre; om det vil lykkes at naa saa nær til Idealet som muligt, skulde Taleren ikke sige, men om man end ikke er naaet saa langt frem endnu, saa er man dog et godt Stykke paa Vejen derhen ad.

Naar man i Jylland ser Fællesskuer for unge Dyr, vil man sikkert kunne gaa ud fra, at Størsteparten af de unge Hopper, som udstilles, blive udstillet af Mænd, som ere Medlemmer af en Avlsforening, og det turde være et Fingerpeg om, at der er udrettet noget paa det Omraade. Taleren var sikker paa, at det er kun faa Procent — maaske ikke engang 5 pCt. — af de præmierede Hopper ved disse Skuer, hvis Ejere ikke ere Medlemmer af en Avlsforening, og det er glædeligt, at det er saaledes.

Taleren kunde fuldt ud slutte sig til de Udtalelser, som Hofjægermester Tesdorpf fremførte angaaende den Virksomhed, som Statskonsulenten har udfoldet og udfolder i Jylland, ja han kunde gerne føje til, overalt, hvor der er Interesse for den jydske Hesteavl. Man er i Jylland, og da navnlig de, der have haft en Del med Sagen at gøre, Landhusholdningsselskabet taknemmelig, fordi det har forstaaet at finde den Mand, der passede til Virksomheden.

Præsidenten, Kammerherre Sehested, var sikker paa, at alle de tilsteværende vilde slutte sig til den Tak, som Hofjægermester Tesdorpf rettede til Statskonsulenten, ikke alene for Foredraget, som vi nys hørte, men ogsaa for hans Virksomhed i det hele taget for Hesteavlens Fremme. Taleren vilde dernæst rette en Tak til Hofjægermester Tesdorpf og de andre Herrer, som have haft Ordet, for de Bemærkninger, de have fremsat.